Юдейський варіант та світ ісламу для князя Володимира

Як, чому і нащо Русь стала християнською

Павло Кузєнков, кандидат історичних наук, візантиніст

Понад тисячу років минуло з часів того епохального моменту, коли великий князь Русі Володимир прийняв хрещення і закликав наслідувати своєму прикладу боярів та весь народ.

Хрещення Русі стало не просто власним вибором князя: воно завдало ціннісні орієнтири, навколо яких завершилося формування Руської держави, а із численних племен утворився єдиний руський народ.

Руська земля визначила себе як частину великого східного християнського світу, духовним центром якого була православна Візантія.

А за п'ять століть, після загибелі Нового Риму, московськи великі князі, що відродили Русь, руськи царі і імператори всеросійськи почали самі сприйматися як лідери Православної цивілізації ,яка у багатьому протистояла так званому Західному світу.

Криваве двадцяте століття, століття краху багатовікових традицій і могутніх імперій, здавалося, перервало шлях християнській цивілізації, якого було почато у IV столітті рівноапостольним імператором Костянтином Великим.

Уми та народи захлиснули нові ідеології, в яких вже не було місця для Бога. Але всі ці вчення, які ставили на чільне місце людину, націю, пригнічений клас і т.п., виявилися недовговічними.

І сьогодні Росія отримала можливість повернутися до своїх коренів , годуючись від яких вона утвердилася як велика держава. Але ситуація тисячолітньої давнини повторилася. Суперечки за « вибір шляху» спалахнули з новою силою

Якою повинна бути нова Росія?

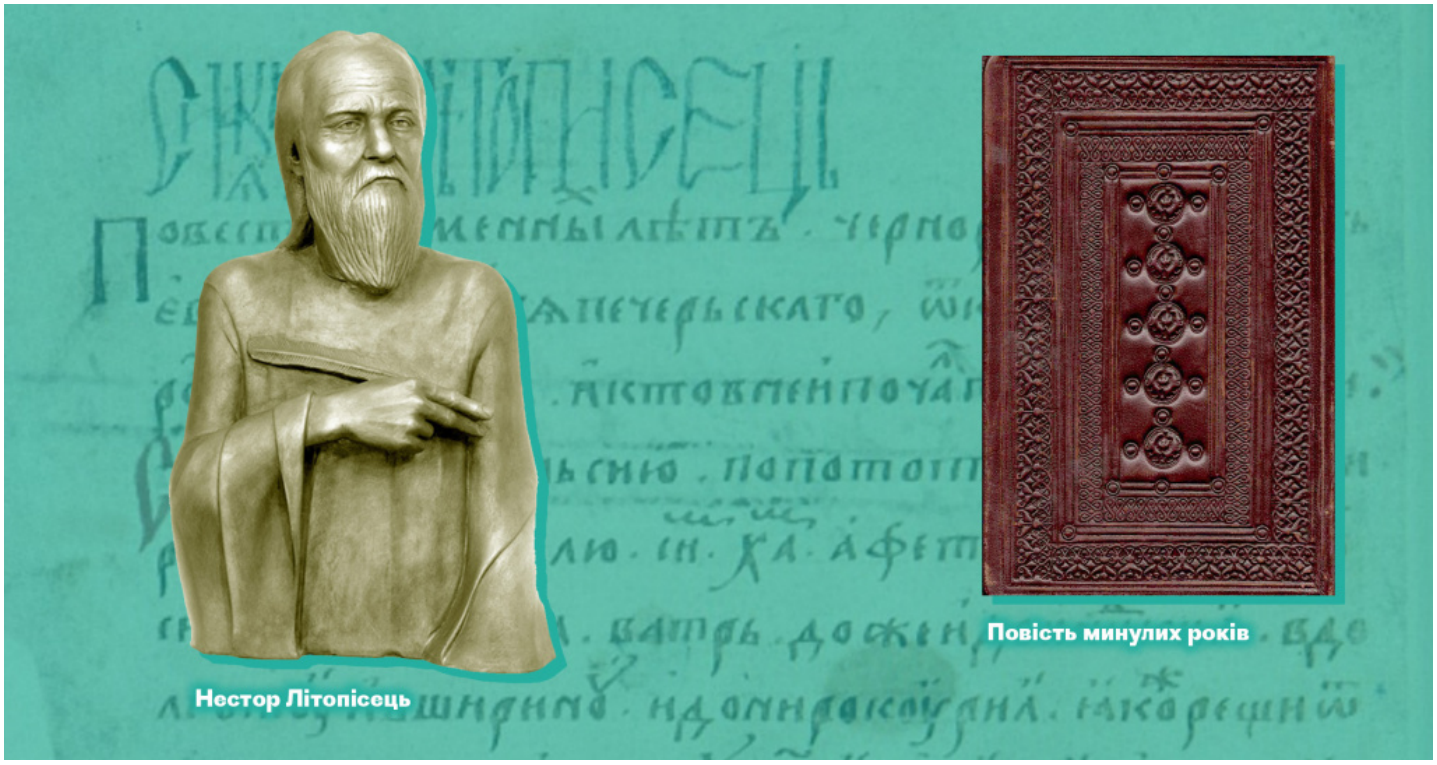
Чи варто нам повертатися до того вибору, який зробив князь Володимир і якому майже тисячу років слідували наші предки? Чи не було це трагічною помилкою? І, в загальному, що сталося у 988 році, як прийнято датувати Хрещення Русі?

Для того, щоби відповісти на це питання, давайте звернемося до джерел і будемо намагатися по можливості неупередженно розібратися у тому, як, нащо і чому прийняв хрещення Володимир Святий.

Що ми знаємо? Джерела

Давайте подивимося, на яке коло джерел спираються наші відомості про Хрещення Русі.

Як це не дивно, але джерел цих зовсім небагато. Втім вони вельми різноманітні за походженням, що значно посилює їх цінність.

Давньоруські джерела

Основна версія давньоруської історії, що дійшла до нас, відома як « Повість минулих літ», і виникла через понад ста років після Хрещення Русі.

Резонно поставити питання: наскільки можно довіряти літопісній розповіді про цю подію?

Ясно, що автор – особа ,безумовно, духовна(традиційно їм вважається Києво - Печерський інок Нестор Літопісець) – небайдужа до цієї сакральної теми, на що вказують і численні риторичні вставки з біблійними цитатами.

Але низка деталів розповіді (у тому числі вказівок на топографію подій) говорить про те, що в цілому оповідання про хрещення має давню основу, висхідну до очевидців тих подій.

Про що ж розповідає нам літопис?

Відсилаючи бажаючих побачити повний переклад до академічного перекладу «Повісті минулих літ», а цінувачів давньоруської мови – до оригіналів, виданих у « Повному зібранні руських літописів», дамо короткий пересказ.

Похід князя Володимира на болгар
мініатюра з Радзивіллівського летопису

Бесіда Володимира з болгарами – магометанами
мініатюра з Радзивіллівського летопису

Під 6493 роком від створення світу (985 рік за нашим літосчисленням) літописець повідомив про похід князя Володимира на болгар і підписання з ними миру.

Вочевидь, за « болгарів» тут розуміються волзьки булгари, які нещодавно прийняли іслам. Адже вже наступного року, у 986 році, до Києва прибуло посольство « болгарів магометанської віри» з неочікуванною пропозицією до Володимира

« Ти, княже, мудрий і кмітливий, а закону не знаєш, повір закону нашому і вклонися Магометові».

Руський князь, який тільки що спорудив у Києві і язичницький пантеон, і ввів людські жертвоприношення, відреагував несподівано.

Замість непохітної відмови від образливої для закоренілого язичника пропозиції поміняти « віру предків», він поцікавився:

«Яка ж віра ваша?» - і досить доброзичливо вислухав нескладні постулати ісламу.

Перспектива райської насолоди з чудовими гуріями прийшлася до вподоби князю- жонолюбцю, але обрізання і відмову від свинини князь не ухвалив, а заборону до винопиття прокоментував відомою фразою: « Русі єсть вєселіє питі, не можемо без того биті".

(Відзначимо у дужках, що йшлося не за горілку і навіть не за вино: давньоруські хмельні напої були більше схожі до квасу і браги).

Власне, цим епізодом і починається літописне оповідання про « вибір віри", який увінчався хрещенням і Володимира, і всієї Русі.

Оповідання, без сумніву, напівлегендарне і скроєне з декількох пластів, але зовсім не таке фантастичне, яким воно здавалося ще нещодавно.

Звістка про те, що могутній руський князь зацікавився релігійними питаннями,швидко розлетілася по світу, і ось вже слідом за мусульманами- болгарами в Київі з'являються «німці (Новгородський Перший літопис додає : « з Риму»), які послані від Папи», зі словами: « Віра наша світло є, тому що вклоняємося Богові, який створив небо і землю, зорі і місяць і все, що дихає; а ваші боги- дерево».

Князь і цього разу поцікавився: « Яка заповідь ваша?» - і, вислухавши, відіслав послів назад зі словами: « Отці наші не прийняли цього!».

Ця відповідь – важливе свідоцтво справжності літописного оповідання.

Адже із західних джерел ми знаємо, що в 961 році німецьки проповідники, які були послані королем Оттоном I (який у 962 році був зроблений Папою ще й « римським імператором», намагалися хрестити Русь, але були вигнані батьком Володимира, Святославом.

Після болгарів і німців прибули хазарськи юдеї («жидовє Козарьстії»).

Вони заявили, що Той, в Якого віруют християни, був ними розпятий на хресті, а самі вони

вірують « єдиному Богу Авраама, Ісака і Якова»

Володимир і тут цікавиться: « Який закон ваш? – і, вислухавши, задав одне просте, але підступне запитання: « Де ваша земля?».

Навряд чи випадково руський князь зачепив найболючу тему юдейської релігії.

Адже разом із вигнанням з Єрусалиму у 70 році нашої ери євреї втратили не лише землю предків і свою державність, але й єдиний на землі храм.

І ось вже понад 2000 років юдеї позбавлені можливості служити Богові. Насправді, страшне покарання!

Недивно, що Володимир звинуватив співрозмовників у бажанні накликати на Русь гнів Божий, який самі вони визнали причиною свого розсіяння по обличчю землі.

Наприкінці, перед князем представ посланець греків. Він прибув останнім. Але це був не звичайний проповідник, а філософ.

Промова його, яка починається обвинуваченням на адресу конкурентів і закінчується перспективою пекельного полум'я всім, хто не вірує істино, займає у літопису не одну сторінку.

По суті, це справжній стислий курс священної історії – від Адама до Христа і апостолів, вчення яких прийняли греки.

Згідно літописця, Володимир був вражений розповіддю, а ще більше – зображенням Страшного Суду, що йому показали, багато обдарував філософа, але на пропозицію хреститися відповів: « Трохи зачекаю".

Бесіда Володимира з грецьким філософом.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Піднесення дарів грецькому філософу;
Відхід грецького філософа з Києва.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Показ грецьким філософом штори
з зображенням Господа Ісуса Христа.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Рада Володимира з боярами і городянами.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Далі літопис оповідає про так зване випробування вір. Це оповідання також, у легендарній формі має багато історичних вірних деталів.

Скликавши боярів і старців градських, Володимир переказав їм свої бесіди з болгарами, німцями, юдеями та греками і попросив поради.

Бояри і старці, резонно відзначивши, що « свого нихто не сварить, але вихваляє», порадили князю вибрати десять найрозумніших і найнадійніших людей і послати їх до всіх цих народів, щоб « випробувати службу кожного з них: як вони служать Богові».

Отже, посланці князеві відправилися до болгарів, відвідавши моління у « ропаті» (мечеті). Далі вони були послані «до німців», а звідти « до Грецької землі». Результат їх місії відомий: повернувшись до Києва, члени посольства доповіли знову зібраним старейшинам і князю про свої враження і висловилися на користь візантійського богослужіння.

Відправлення Володимиром послів до болгарів.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Прийом Володимиром послів,
які повернулися від болгарів.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Ніби у підтвердження цього судження пролунав « вирок» боярів: « Якби був поганим закон грецький, то не прийняла би його бабка твоя Ольга, а була вона наймудрішою за всіх людей".

Рішення князя було швидким і дещо неочікуваним. « Відповідаючи же, Володимир сказав: Тоді де приймемо хрещення? Вони ж сказали: Де тобі любо».

Дійсно, чому князь взагалі таким чином поставив запитання? Хіба ж не було зрозуміло саме по собі, що хрещення належить приймати у стольному Києві?

Виявляється, у Володимира план був більш складним. Суть його і досі викликає заперечення, але найлогічнішим можно вважати таке пояснення.

Крім боярів і старців князь був залежний від думки своєї дружини. Адже саме глузування дружинників свого часу стало причиною рішучої відмови від хрещення Святослава, якого його мати Ольга марно намагалася залучити до християнства .

В очах його дружини хрещення від рук візантийських греків - тих самих, на яких ходили походами попередні князі Святослав, Ігор, Олег, здобуваючи багатство і славу собі і своїм людям, - виглядало би ганебною малодушістю.

Щоби зберегти авторитет, Володимир повинен був вирішити складну задачу: хреститися від греків, але не дати їм жодної найменшої можливості витлумачити це як покору до них.

І вихід було знайдено.

Облога Корсуні військом Володимира. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Оточення Корсуні військом Володимира. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Здача Корсуні війську Володимира. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

На початку наступного, 6496 року (з вересня 987 по серпень 988 нашої ери), літопис розповідає про похід князя Володимира на головну візантийську твердиню у Північному Причорномор'ї – славетне місто Херсонес, відоме в середні століття як Херсон, а в руських джерелах – як Корсунь.

Захопивши після облоги місто, Володимир відправив посольство до Константинополя до імператорів Василя II і Костянтина VIII з ультиматумом: віддайте за мене свою сестру- дівчину, а не те я візьму і вашу столицю.

Багрянорідна Анна, сестра василевсів – співправителів, була на той час, напевно, найвідоміша у світі наречена.

До неї сваталися і римсько- німецький імператор, і болгарський цар – але ніхто не був удостоєний честі поріднитися з імператорською родиною Нового Риму.

Адже віддавати принцес царської крові за варварів суворо заборонив ніхто іншій, як дід Анни, Костянтин VII Багрянорідний, за якого у Константинополі прийняла хрещення бабка Володимира, руська княгиня Ольга.

Але тепер ситуація складалася безвиходна. В імперії лютувала громадянська війна, і засмучені цесарі були зацікавлені у союзі з Володимиром.

Костянтин VIII.
Мініатюра з хроніки
Іоанна Скіліці

Василій II.
Мініатюра з хроніки
Іоанна Скіліці

Відправлення Володимиром гінця до візантійських імператорів Василія II і Костянтина VIII з пропозицією віддати йому за дружину їх сестру Анну;
передача гінцем згоди візантійських імператорів Василія II і Костянтина VIII щодо шлюбу Анни і Володимира за умовою його хрещення.
Мініатюра з Радзивиллівського літопису

Відповіли вони цілком по-візантійськи, заклавши до тактичної уступки стратегічний виграш :

« Не пристало християнам віддавати жінок за язичників. Якщо приймеш хрещення, то і її отримаєш, і царство небесне отримаєш , і з нами будеш в єдиній вірі".

Володимир згодився, але підкреслив: він готовий прийняти хрещення, але не тому, що цього вимагають цесарі: « Тому що ще раніше дослідив я закон ваш і люба мені віра ваша і богослужіння, за яке розповіли мені мужі, яких ми послали».

Після нового раунду перемовин було прийнято рішення, що руського князя охрестять священники, які прибудуть з Анною.

Залишилося умовити царевну, яка була у відчаї: « Йду як у полон, краще би мені тут вмерти».

На що брати заперечили: « Може бути, Бог поверне тобою Руську землю до покаяння, а Грецьку землю позбавиш від страшної війни».

«І ледве принудили її", - додає руський літописець, що передає цей сюжет.

Складно поручитися за достовірність деталів цієї сімейної сцени, але настрій Анни та її братів передано тонко.

Дівчина, що виросла у палацу, не могла без жаху думати про зустріч з північним варваром – про

жінолюбство Володимира ходили всією Європою легенди – навіть німецький літописець Тітмар повідомляє про якийсь « набедреник Венери», який нібито носив руський володар для « посилення вродженої схильності до блуду».

Анна сіла на корабель і, попрощавшись з близькими, з плачем відправилася морем у супроводі чиновників і пресвітерів.

Переконання візантійськими імператорами Василієм II і Костянтином VIII царівни Анни. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Прибуття царівни Анни до Корсуні і привітання її Володимиром і населенням міста. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Передача царівною Анною послання з порадою скоріше хреститися, щоби позбутися хвороби очей; отримання Володимиром послання від царевни Анни. Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Церемонію оглашення і хрещення руського князя, згідно літопису, проводив місцевий архієрей – архієпископ Херсонський – у співслужінні з прибувшим з Константинополю духовенством.

Літописець розповідає, що напередодні хрещення Володимир « розболівся очами» і перестав бачити, і царевна (цесариця), яка вже прибула, але ще не бачила його, порадила Володимиру як можна скоріше хреститися, щоби вилікуватися від недуги.

Так і сталося: прозріння духовне співпало у Володимира із прозрінням тілесним, і вчорашній язичник радісно вигукнув: « Уперше побачив я істиного Бога!»

Характерно, що саме після цього дива, прикладу князя вирішили послідувати багато з його дружинників (« дружина його мнозі»)

Багато – але зовсім не всі, і це важлива деталь, яка показує, що рішення про хрещення було для князя зовсім не таким природнім і простим, як може здатися.

Хрещення Володимира.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Хрещення дружини Володимира.
Мініатюра з Радзивіллівського літопису

Княження Володимира у Києві;
Воздвиження за його велінням на пагорбі дерев'яних зображенньь Перуну та іншим язицницьким божествам.
Мініатюра з Радзивіллівського о літопису

Після хрещення Володимир, згідно літопису, поставив у Херсоні – Корсуні церкву Іоанна Предтечі на горі, яку було насипано посеред Граду під час облоги із землі, яку мешканці вибирали із руської насипі.

Після того він повернув місто императору і вирушив додому – з Анною, Анастасієм і священниками, херсонськими і цариці, взявши з собою мощі святих Климента Римського і його учня Фіви, церковні сосуди і ікони, а також дві мідні статуї і четвірку мідних конів (вони, уточнює Літопісець, й досі стоять в Києві поза Святою Софією, і невігласи вважають їх мармуровими).

Прибувши до Києва, князь- переможець повелів зкинути нещодавно поставлених їм кумирів: одні були порубані, інші спалені, а Перун удостоївся особливої пошани : прив'язаний до кінського хвоста,він був стягнений « по Борічеву на Ручай», у супроводі 12 мужів, яки били його палицями

(не тому, пише летописець, що дерево може відчувати побої, а щоби біс, який прельщав їм людину, отримав відплату).

Язичники – кияни недовго оплакували Перуна. Володимир через своїх глашатаїв оголосив по всьому місту:

« Хто завтра не опиниться на ріці – багатий чи бідний, жебрак чи раб- буде моїм супротивником».

Почувши про це, пише летописець, люди з радістю пішли до Дніпра, кажучи: « Якби не була ця

справа доброю, не прийняли би її князи та бояри».

Зранку Володимир з духовенством вийшов до Дніпра, де зібралася незліченна безліч людей, від старців до немовлят на руках у батьків.

Священники творили молитву, а народ занурювався у води: і можна було бачити радість велику на небесах і на землі з нагоди спасіння стількох душ.

А диявол, – пише літописець, – з гіркотою стогнав, мовлячи: « Хотів би я жити серед тих людей, які не знали про апостольське навчання і не знали Бога, і радів, коли вони служили мені. Але ось вже мене перемагають ні апостоли і мученики, а невігласи! І більше мені у цих країнах не царювати!».

Далі руський князь почав збирати дітей у найкращих людей і віддавав їх « в навчання книжне» – не дивлячись на плачі матерів, які не бажали відпускати своїх чад і оплакували їх як мертвих.

Таким чином, закінчує літописець, збулися на Русі біблейні передсказання: « В ті дні почують глухі слова книжні, і ясним буде язик недорікуватих».

Немає сумніву, що саме ця « просвітницька програма» забезпечила неймовірний і для багатьох сусідів Русі неочікуваний успіх релігійної реформи князя Володимира, якого справедливо можна було назвати рівноапостольним Хрестителем Русі.

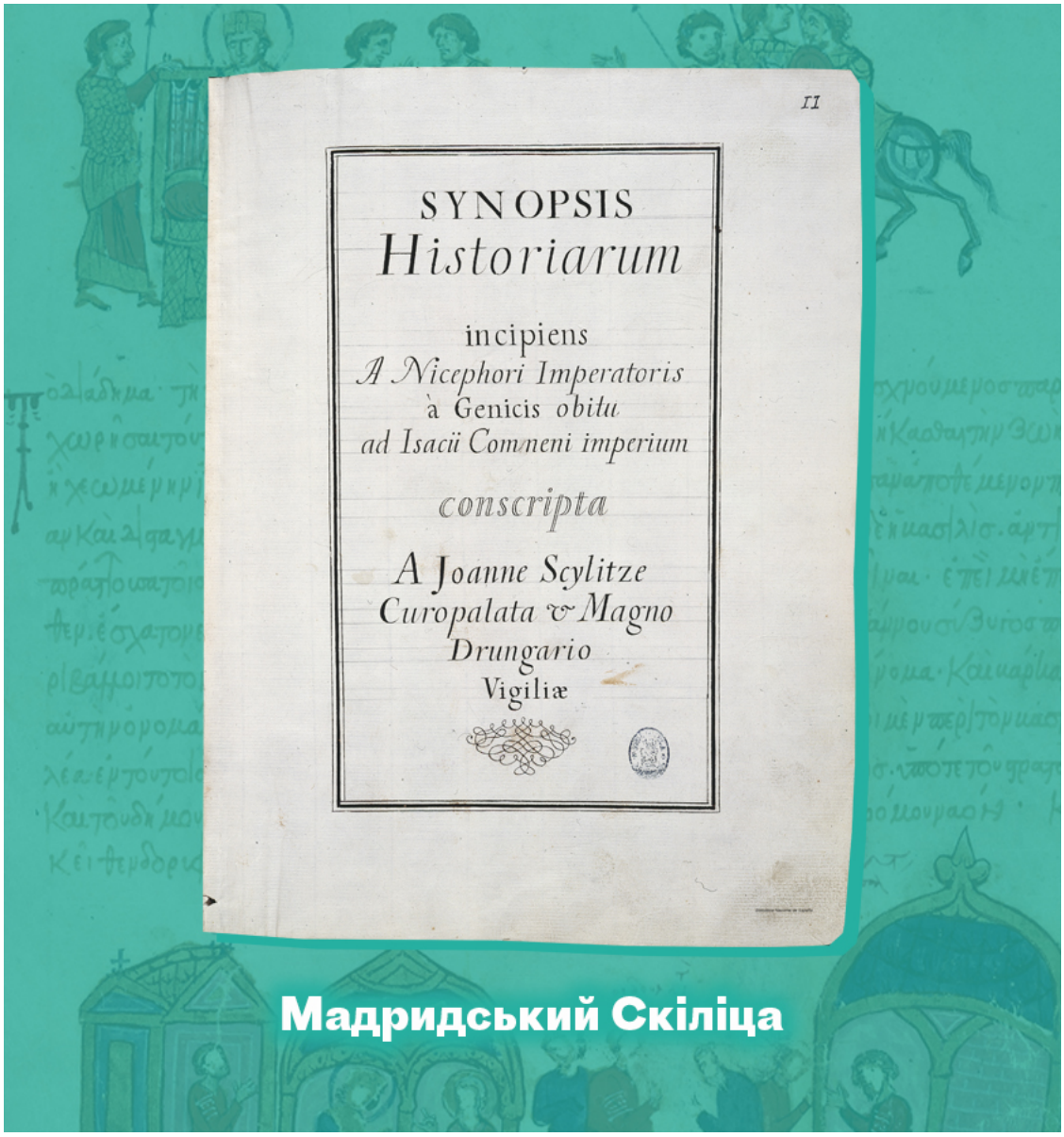
Грецьки автори

Як не дивно, візантійськи автори, яки писали грецькою, практично « не помітили» хрещення Русі за князя Володимира.

Це тим більше дивно, що ця подія була безпосередньо пов'язана з імператорською династією, і, як здавалося би, могло вважатися стратегічним успіхом імперії – адже вона на Півночі знайшла сильного союзника.

Причиною замовчування могли стати принизливі для гонорових ромеїв обставини хрещення Володимира: руський князь хрестився, захопивши важливе імперське місто і фактично примусивши імператорів віддати за нього свою сестру Анну.

Те, що в очах руських людей доводило правоту Володимира, який, прийнявши Христа, отримав від Нього явну допомогу, в очах візантійців було явною невдачею, про яку простіше було промовчати.

Як би то не було, візантійськи історики про хрещення Володимира промовчують.

Але вони розповідають про дві пов'язані з ним події: хроніка Іоана Скіліці (XI ст.) коротко згадує про шлюб князя росів з сестрою імператорів і про військову допомогу, яку він прислав і завдяки якій Василій II переміг бунтарів і зберіг владу.

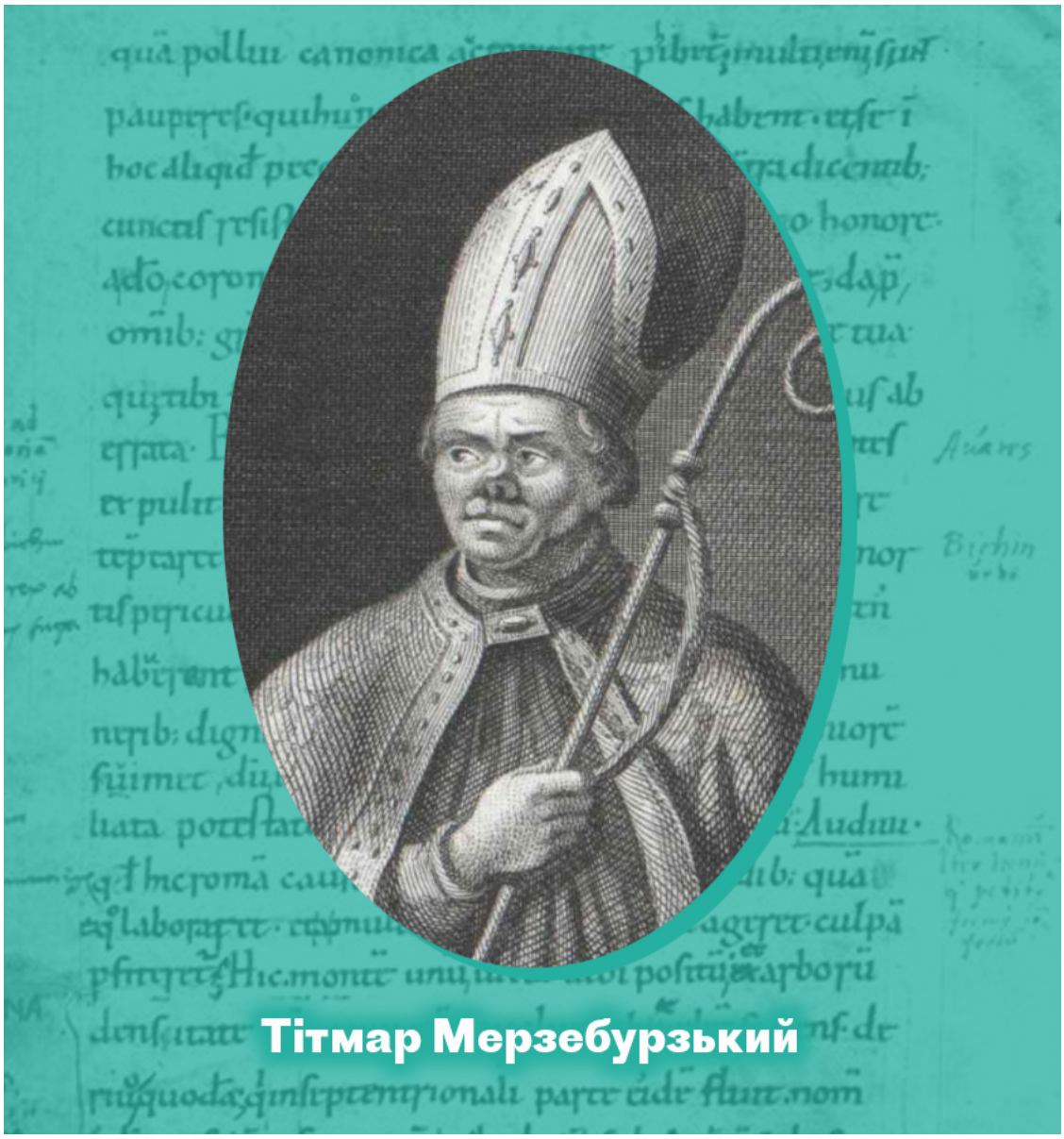
Про останнє, у свою чергу, замовчують руськи історики. Такий розподіл інформації природній: автори пишуть про те, що вважають важливим для свого оповідання.

А історики намагаються зібрати з цих вузько скерованих (а іноді і спотворених) ракурсів панорамну і зв'язану картину минулого.

Західні автори

А що кажуть про хрещення Русі західноєвропейські джерела? Як ни дивно, дуже мало і дуже

заплутано.

Хроника Тітмара Мерзебурзького, яка написана в 1012-1018 роках, описує «короля Русції Влодемира» як « великого і жорстокого розпусника, що вчинив велике насильство над зніженими данайцями» (так суворі німці йменували візантійців).

Тітмар знає про те, що руський правитель « взяв дружину із Греції» (яку він помилково називає Єлєною), «незаконно вкравши» її у Оттона II, і « за її наполяганням прийняв святу християнську віру", яку добрими справами він не прикрасив, хоча наприкінці життя і « змив пляму гріха, творячи щірі милостині".

Скандинавські саги зв'язують хрещення Русі з місцевими героями.

Так, у низці пізних саг про Олава Трюггвасона (першого норвезького християнського конунга, 995 – 1000 р.) є оповідання про те, як Олав взяв участь в поверненні до істинної віри конунга

Вальдемара і всього народу Гардаріки (як саги йменують Русь).

Побачивши сон про страшні муки, які чекають тих, хто вклоняється ідолам, Олав зі своїм загоном відправляється до Гіркланду (Візантії), приймає там хрещення від одного єпископа на ім'я Павло і вмоляє відправитися з ним до Русі, де він жив у дитинстві.

Радо прийнятий конунгом, Олав довго вмовляє Вальдемара прийняти християнство і врешті за допомогою мудрої дружини конунга Аллогії (в образі якої вгадуються риси княгині Ольги) переконує його хреститися зі своїми людьми і всім народом.

За внутрішньою хронологією саги цей епізод датується приблизно 985 роком, до початку летописного « вибору віри», і багато дослідників скептично оцінюють його історичну достовірність.

Східні джерела

Араби – християни Яхья Антіохійський (XI ст.), і аль- Макін (XIII ст.), а також мусульманські письменники Абу Шаджа ар- Рудраварі (кінець XI ст.) і Ібн аль- Асір(XIII ст.) наводять короткий, але змістовний і, головне, ясний опис відносин між імператором Василієм і князем Володимиром.

Наведемо оповідання Яхьї (який в цілому повторюють інші автори), поміщене у візантийський контекст:

« І стала небезпечною справа його, і був ним стурбований цар Василий через силу його військ і перемоги його над ним.І виснажилися багатства його, і спонукала його потреба відправити до царя русів, а вони його вороги, - щоби просити їх допомогти йому у тодішньому його становищі.

І той згодився на це. І узгодили вони між собою договір про свійство, і одружився цар русів на сестрі царя Василія, після того, як він поставив умову, щоби він хрестився і цілий народ його країни, а вони – народ великий.

І не залічували себе руси тоді до жодного закону і не визнавали ніякої віри. І послав до нього цар Василій згодом митрополитів і єпископів, і вони хрестили царя і всіх, кого обіймали його землі, і відправив до нього сестру свою, і вона збудувала багато церков на землі русів.

І коли було вирішено між ними справу про шлюб, прибули війська русів також і об'єдналися з військами греків, які були у царя Василія, і вирушили всі разом на боротьбу з Вардою Фокою морем і сушею у Хрисополь. І перемогли вони Фоку»

Битва Варди Скліра і Варди Фоки
у 978/ 979 роках.
Мініатюра з хроніки Іоанна Скіліці

Дуель між Вардою Скліром
і Вардою Фокою
у 978 / 979 роках.
Мініатюра з хроніки Іоанна Скіліці

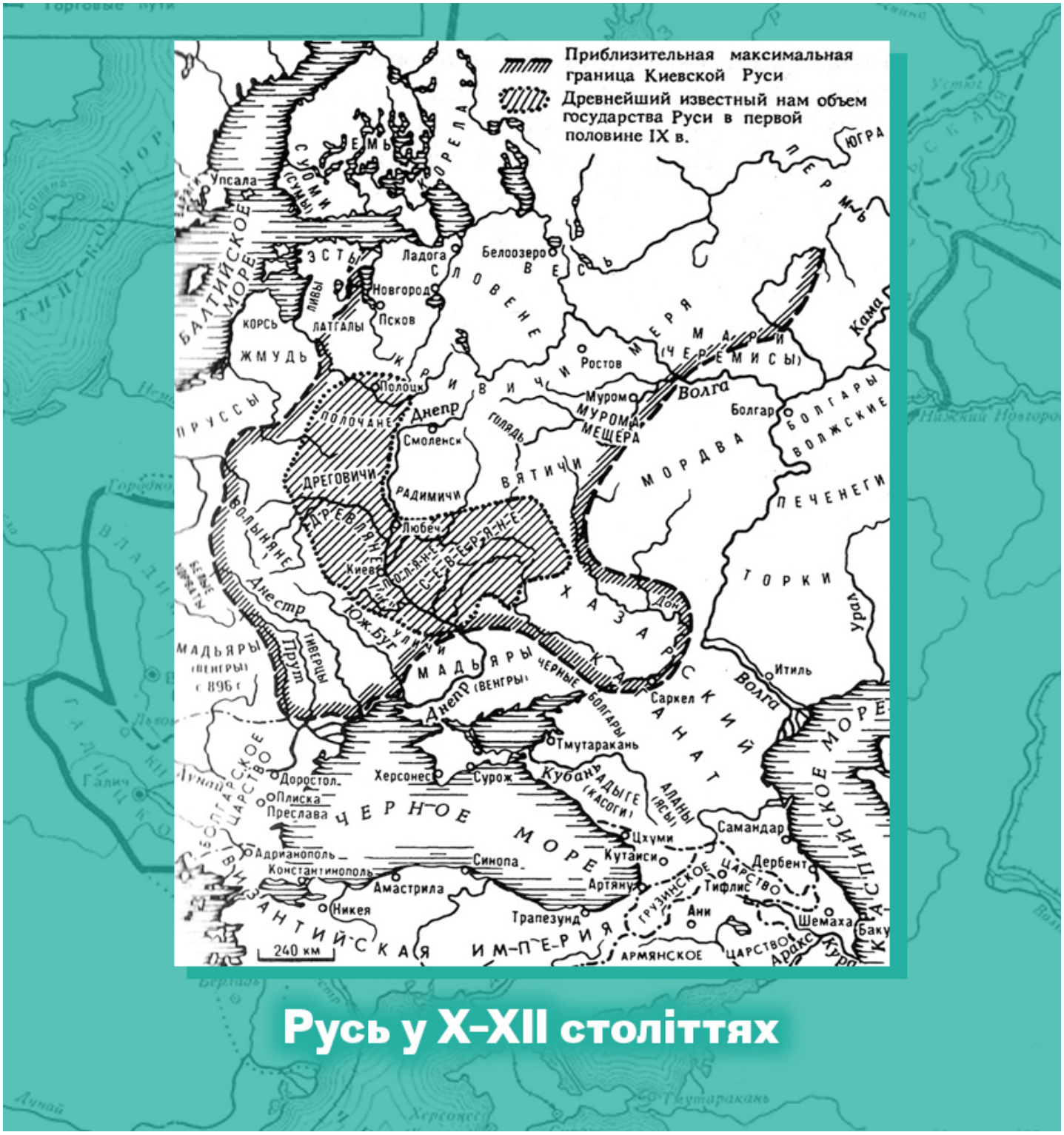
Надану послідовність подій – війну з Руссю, договір, шлюб і військову допомогу – підтверджує вірменський історик Степанос Тронеці на прізвисько Асохік.

Повіствуючи про події на Закавказзі, в яких брав участь візантійський імператор Василій II із своєю руською гвардією («народом рузів»), він зауважує:

«Іх було 6000 чоловік піших, які були озброєні кийками і щитами, яких просив цар Василий у царя рузів у той час, коли він віддав сестру свою заміж за останнього. В той же час рузи повірили в Христа».

А чи був вибір?

Літописний сюжет вибору релігії зовсім не є всього лиш літературним топосом, як деколи уявляють скептики. Звичайно, є в ньому щось легендарне. Сьогодні складно уявити, що багатовікові духовні традиції обиралися під час придворних бесід. Звичайно, на вибір тої чи іншої релігії чинили величезний вплив політичні, економічні, навіть географічні фактори. Зазвичай правителі мали лише єдиний вибір: між давньою традицією і новим вченням.

Але є на планеті регіони, які у буквальному сенсі слова знаходяться на перепутті міжнародних зв'язків і водночас підлягають впливу конкуруючих цивілізацій і релігій.

Так, на Балканах і в Центральній Європі стикалися латинське і грецьке християнство (зараз ми називаємо ці традиції католицтвом і православ'ям, хоча у давнину ці терміни виступали як синоніми).

На Кавказі – зороастризм, християнство і іслам. В Центральній Азії – християнство, буддизм і

іслам. В Хазарії – юдаїзм, християнство і іслам. Але далеко не всюди була можливість реального вибору відразу між всіма варіантами біблійного монотеїзму: юдаїзмом, західним і східним християнством і ісламом. Власне, така країна була одна – Русь.

У X столітті Русь зі всіх сторін оточували держави, де вже панував той чи іншій тип монотеїстичної релігії: іслам на сході, католицтво на заході, юдаїзм на південному сході і православ'я на південному заході.

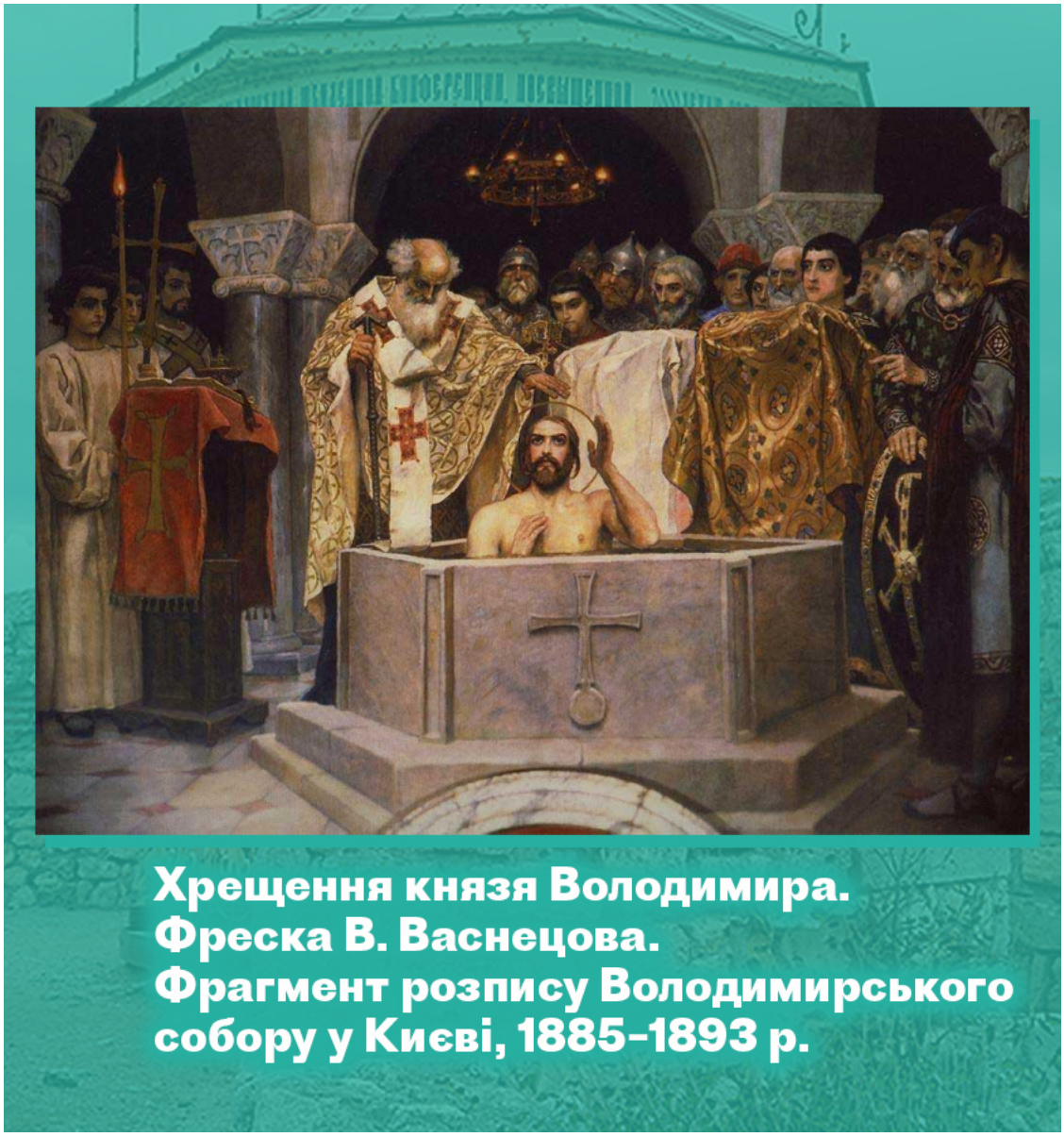
«Програма» Володимира

Сучасні вчені досить багато розмірковують про мети і наміри Володимира і про ті вигоди, які йому особисто і його державі принесло хрещення. Кажуть, що шлюб з сестрою ромейського імператора підніс руського правителя до вершини світової політичної ієрархії; про те, що відтоді Русь стала повноправним членом міжнародної спільноти; про приєднання до високорозвинутої візантийської культури і т.п.

Але непогано було би узнати і думку сучасників.

Сам святий Володимир - на відміну, наприклад, від святого Костянтина - не залишив нам письмових текстів, з яких було би видно його « релігійно – політичну программу».

Однак у літописі наведено молитву князя, з якою він звернувся до Бога після Хрещення. Яке б не було походження цих слів, вони, принаймні, відображають погляд людини тієї доби.

Хрещення князя Володимира. Фреска В. Васнецова. Фрагмент розпису Володимирського собору у Києві, 1885–1893 р.

Про що же благає Бога новохрещений руський князь?

Боже великий, що створив небо и землю!
Взгляньсся на нових людей Своїх,
дай же їм, Господи, пізнати Тебе, істинного Бога,
як пізнали країни християнськи,
и утверди в них віру праву і непохитну.
Мені помози, Господи, на супротивного ворога,
да надіюся на Тебе и на Твою державу
и перемагаю козні його!

Насамперед князь доручає свій народ Богові як « Його нових людей» і просить для своєї країни просвітництва і утвердження в істинній вірі.

Собі ж Володимир просить допомоги від супротивного ворога, під яким розуміється не військовий

супротивник і не політичний конкурент, а сам диявол – архетип світового зла, до кознів якого й підносяться всі види людської ворожнечі.

Обретення істини і перемога над злом – така коротка, але ємна програма князя Володимира. На меньше він не згідний.

Доленосний вибір

Багато російських мислителів, ідеалом яких була « освічена Європа», бачили у виборі Володимира фатальну помилку, яка визначила фатальне відставання від розвинутих країн Заходу.

Їх опоненти, навпаки, стверджували благотворність і рятівність хрещення Русі саме грецьким обрядом, що дозволило нашому народу сприйняти «чисту» християнську віру і зберегти втрачене Заходом істинне благочестя.

Повернувшись до часів князя Володимира та намагаючись в тій мірі, якою дозволяють джерела, звершити історичний вибір, ми можемо зробити декілька важливих висновків.

По - перше, вибір у князя дійсно був. Не дивлячись на те, що вже до Володимира на Русі були численні християни грецького, тобто православного обряду, не дивлячись на приклад премудрої Ольги і багатьох інших його сучасників, руський князь був цілком вільний вибрати інший шлях.

Більше того, ніякої практичної вигоди вибір Православ'я не обіцяв ні особисто князеві, ні оточуючим його елітам. Висока моральна планка, яку поставлено Христом, потребувала відмови від звичного образу життя, від улюблених задоволень і розваг. Але головне – абсолютна заборона на грабіжі та вбивства, яку накладає християнство, безумовне засудження будь-якої форми озброєного насильства ставили під загрозу основний вид занять руської « військової аристократії» – військові походи. Візантія, найближчий і найбагатший сусід, перетворилася з ласої здобичі у союзну єдиновірну державу, війни з якою більше не могли отримати морального виправдання.

Що ж стосується очевидних переваг нової релігії як основи державності, то латинське християнство анічуть не гірше, а, можливо і краще, забезпечувало владу ідеологією централізації і загального порядку, а іслам та юдаїзм створювали ще більш стійки горизонтальні соціальні зв'язки, які засновані на ідеях братньої взаємодопомоги і єдності громади віруючих.

**Хрещення Русі.
Фреска В. Васнецова.
Фрагмент розпису Володимирського собору у Києві, 1885–1893 р.**

Ні, не практичними і не політичними метами був рухомий князь Володимир, коли обирав Східнохристиянську модель цивілізації. Православ'я привернуло його куди більше високими, хоча, може бути, і не цілком зрозумілими в наші часи - категоріями: духовного подвигу, істини і любові.

Не « піст по силі» привертав руського князя, а суворий аскетизм. Не формальні ритуали, а неземна краса, гармонія Божественної Літургії. Не економічні інтереси, а жертовне милосердя. Не політичний прагматизм, а прагнення до Царства Небесного для вічного життя в Бозі.

Чи був вірним цей вибір, якого було зроблено 1032 роки тому? Відповідь на це питання дала сама історія.

Рихлий конгломерат племен, яких було зібрано першими Рюриковичами, перетворився на сильну державу, яка вражала своїм багатством європейських сусідів.

Пройшовши крізь випробування феодальної роздробленості і монголо- татарського іга, Русь відродилася навколо Москви і підхопила стяг Православного Царства, який випав з рук Візантії, що ослабла,зрадила свої ідеали і загинула.

Ані жахіття Смутного часу, ані спокуси європеїзації не похитнули духовних принципів, які були закладені в фундамент Руської держави.

І навіть жорстокі соціальні експерименти XX століття не змогли викорінити ті глибинні ціннісні орієнтири, яких було визначено вибором святого Володимира. Ідеали добра, милосердя і справедливості,готовність до самовідданого подвигу, жертовної любові,пріоритет духовного над матеріальним збереглися в душах людей, і саме це допомогло радянському народу перемогти найстрашнішу війну в історії і увійти до лідерів людства.

Джерело: https://mospat.ru/ua/authors-analytics/60716/